

Dansen om guldkalven

Temanummer: Når viden skaber forandring

Hvordan kan teologien bidrage til at løse tidens store samfundsproblemer? Se, før vi iler til en velment opremsning af alle de områder, hvor vi måtte synes, at teologien kunne have noget at byde ind med, så lad os først overveje, hvad teologi i grunden er, og hvad vi mener, når vi taler om »samfundsproblemer«?

Teologi betyder jo strengt taget »lære om (en) gud« og har som sådan et soleklart defineret genstandsfelt. Problemet er bare, at »Gud« ikke sådan uden videre lader sig identificere som en genstand for videnskabelig analyse, hvorfor teologien i virkeligheden studerer mennesket, men vel at mærke mennesket som det væsen, der har eller kan have et gudsforhold. Et sådant »gudsforhold« behøver vel at mærke ikke at have noget at gøre med det, vi traditionelt forstår ved »guder«. Menneskets gudsforhold afhænger ikke af, *hvad* det dyrker, men *at* det dyrker dette som dets »gud«. Martin Luther mente f.eks., at menneskets mest almindelige (af)gud var penge (hvilket givetvis stadig er et godt bud), men det kan i princippet være hvad som helst: magt, berømmelse, bestemte personer, personlige ambitioner, arbejde, karriere, politiske holdninger etc. Det særlige ved teologien er nu, at den undersøger denne relation – menneske-gud/gud-menneske – under stadig hensyn til kristendommens normative udsagn herom, dvs. med det udgangspunkt, at det ikke er lige meget, hvilken gud mennesket har; at det tværtimod er lige præcis det, modet til at forblive tro mod det gode, det rette og det sande, der afgør, om et menneske i sandhed er et menneske, eller, som Astrid Lindgren så nydeligt formulerer det i *Brødrene Løvehjerte*, »bare en lille lort«. Med andre ord kan man således sige, at teologien undersøger menneskets diverse gudsforhold med kristendommens særegne budskab som vejledende *hypotese*: at den sande Gud har åbenbaret sig for mennesket som kærlighed og retfærdighed, men at mennesket, om end det nok intuitivt fornemmer sandheden heri, alligevel vender sig mod alle mulige afguder, som det i sidste ende dyrker i stedet. Eller er det ikke netop det, fortællingen om Jesus, Guds søn, der fik mange tilhængere, men alligevel blev forrådt, fornægtet og henrettet til sidst, handler om: Mennesket, der begejstret står på kærlighedens og retfærdighedens side – lige indtil det koster noget?

Teologien beskæftiger sig altså med mennesket og nærmere bestemt mennesket i relation til »gud«. Om teologien har noget at bidrage med ift. at løse tidens store samfundsproblemer, afhænger således af, i hvilken grad vi anser mennesket som det, der udgør det egentlige problem i problemerne, dvs. om vi, når vi taler om et »samfundsproblem«, mest af alt mener, at mennesket og samfundet *har* et problem, hvis løsning fordrer f.eks. ny teknologi, eller sna-

ROBERT J. BUHL

Stud.theol.,
Københavns Universitet,
xgz584@alumni.ku.dk

rere at mennesket *er* et problem for samfundet, i hvilket fald løsningen kun kan være et »nyt menneske«.

Lad os tage klimakrisen som eksempel: Hvis problemet her gøres til at spørgsmålet om, at vi ikke producerer nok grøn energi, så må løsningen naturligvis være, at vi finder måder til at forøge produktionen af grøn energi. I så fald har teologien ikke meget at byde ind med. Hvis problemet derimod begribes som det, at vi udleder for meget CO₂, velvidende at det er helt galt, så er spørgsmålet ikke kun, hvordan vi på en smart måde kan udlede mindre, men *hvorfor* vi ikke bare skruer ned? Og netop det har teologien måske noget væsentligt at sige om. Mange vil selvfølgelig mene, at forholdet mellem problem og løsning i virkeligheden er mere komplekst, men fordi teologiens genstand er mennesket og dets gudsforhold, er det alene dette forhold, den søger efter og spørger ind til, uanset hvor mange andre forhold og hensyn der hævdes at måtte tages i betragtning og tages stilling til.

For teologien at se er der således, i forhold til f.eks. klimakrisen, kun én mulig udlægning af problemet: Vi mennesker udleder for meget CO₂, velvidende at det er forkert, fordi vi ville forbyrde os mod vores guder, hvis vi uden videre mindskede udledningen på bekostning af velstand, magt, bekvemmelighed, forbrugsgoder osv. Teologien nærer ingen illusioner om mennesket, den går ikke ud fra, at mennesket naturligvis stræber efter at gøre det gode, det rette og det sande; tværtimod tager den, som vi så, udgangspunkt i kristendommens fortælling om, at mennesket, så snart det koster noget, så snart der skal bringes mærkbare ofre, svigter den Gud, der byder mennesket at gøre det gode, det rette og det sande, for i stedet at tjene de guder, der byder mennesket at gøre det karrierefremmende, det rentable og det sikre. Naturligvis vil de fleste mennesker sige, som man siger i dag, at de »ikke kan genkende billedet«; tværtimod er de, som man siger i dag, »meget opmærksomme på problemet«, hvorfor de, som man siger i dag, »gør alt hvad de kan, for at finde en løsning«. Og det er uden tvivl rigtigt; i virkeligheden mere rigtigt, end man aner. For vi gør vitterlig alt, hvad vi kan – inden for rammerne af, hvad vores guder tillader os. Vi gør alt, hvad vi kan, for at undgå en klimakatastrofe – så længe vi ikke skal give afkald på vores levestandard; vi gør alt, hvad vi kan, for at modvirke økonomisk ulighed – så længe vi ikke for alvor giver afkald på vores rigdom; og vi gør alt, hvad vi kan, for at kritisere Qatars brug af slavearbejde ifm. VM – så længe vi ikke må give afkald på underholdningen ved alligevel at deltage. Vi gør alt, hvad vi kan – så længe vi ikke skal give afkald.

Man behøver ikke løbe ind i et brændende hus eller kaste sig ind foran en kugle for at ofre sit liv for en bestemt sag, værdi eller idé. Hvert eneste år af vores liv, hver eneste dag, hver eneste time, hvert eneste øjeblik ofrer vi på ét eller andet alter, og spørgsmålet er bare, det spørgsmål, som teologien stiller til hver enkelt af os: til hvilken gud ofrer *du* dit liv? Teologiens opgave er, uanset hvor ubelejligt det er, altid at insistere på dette spørgsmål, altid at være en anfægtelse af det vi gør – for netop derved altid at være en påmindelse om, at det kunne være anderledes, helt anderledes.